

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 2.

Tilleggsspørsmålnr.

Emne: Transport av høy.Oppskr. av: Jon Jethor.(adresse): Pörlö i Namdal.Fylke: Nord-Tröndelag.Herad: Pörlö.

Bygdelaq:

Gard: Jethor. (vestre)G.nr. 29 Br.nr. 1.A. Merk av om oppskrifta er etter eiga röynsle. Ja

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

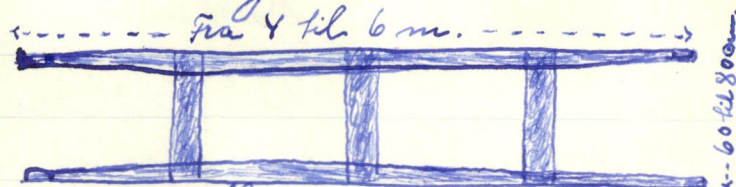
SVAR 1.

Ja. På de gårder her i bygda hvor man hadde hest blev denne brukt både til å gjøre høyet inn om sommeren, og likeså om vinteren blev hesten brukt til å gjøre selerhøy (høy fra selervalene og selervallene) heim. Likeså blev fôr som var slått i fjellet (fjellfôr) på fjellmyrer om sommeren gjort heim om vinteren med hest. En skal her gjøre oppmerksom på at med fjellfôr menes fôr som er slått i fjellet med tildels nok så stor blandning av skogshøy. Fjellfôr som er slått på blöte myrer og flöer, og ikke hadde noen blandig av skogsfôr kaldes tildels her i bygda for star-fôr. Meget brukt i bygda: "Frakt heim, stara først." // Til spørsmål v. d. o. g. Ja, her i Pörlö finnes der på flere steder eller nesten overalt i fjellet iakttagne slåttmyrer som har vært brukt like til no. de siste 20 år,

og enkelte gårder brüker enda idag
 og sli i fjellet, særlig i de år når
 høyavlingen på innførdene (engahier-
 me) kan bli dårlig. 7 krigsåra
 1940 til 45 tok slakten i fjellet seg opp
 igjen meget på grunn av at man
 da ikke kunde få kjøpt tilstrekkelig
 med kornstjøddel. Dette var tilfelle
 både for de større og mindre går-
 der i bygda. Husmannsbrük
 finnes no ikke lengre her i Pöti.
 De siste husmannsbrük her i byg-
 da opphørte omkring 1920, men
 før den tid brükte husmenn
 å "frakte" føre sitt for heim fra
 fjellet om vinteren tildeels med
 kjelke. Disse kjelker var skitgub-
 ker. Kjelker som hadde ski under
 meiene. Samme form hadde
 også førsleder ellers like til om-
 kring 1900 her i bygda. En hus-
 manns gutt herfra kjøpte i 1921 en
 gård ved Drammen og tok sine
 gamle foreldre dithen og han sa da:
 "at han hadde ikke brukt sin far
 sofa og lang pipa; men det som
 han hadde brukt han var at han
 skulde i allfall bli fri kjelken og
 kjelkeføret." "Kjelkeføret" var tæget
 som brüktes over akslene når man
 drag kjelken. Güere av mindre
 brük brükte også samme frem-
 gangsmåte med å få føret heim.
 En som hadde dratt meget for
 døde no her i Pöti 8. mars 79. 90 år gammel.

Men slåttur i fjellet er gått mest av bruk no de siste 20 år. Både fra omkring 1830 og til 1920 var slått i fjellet allmindelig over hele bygda. De gårder som selv ikke eide tilstrekkelig med slått i fjellet, leide tildels slått av de større gårder, og betalte som offest for i leie. F. eks. når en mann slo fire lass for som tilhørte en annen gård, så skulde han levere eieren av slåttur et lass av de fire. En annen betalingsmåte var også tildels brukt f. eks. ved folketjelp om sommeren. ^{o. s. v.} Når den som leide slått f. eks. hadde folk som han kunde hjelpe eieren av slåttur med (høydefolk) så kunde også betalingen for slåttur betales på den måte. Omkring 1880 og 90 og senere også, så måtte den som skulde bli regnet for noen driftig fjellbonde ha minst fra 20 til 30 og 60 lass i fjellet. Høydena i disse dager kunde da variere fra 8 til 12 tiker om sommeren. Med en arbeidsdag fra 12 til 16 timer. Men likevel var det en stor glede både for barn og ungdom og delta i dette arbeide sammen med sine foreldre og søster. For var den dag da gjetergutten fikk med

sig gå og over for å gå i sin far
og bestefars fotspor til sol og som-
mer i Bæds frie natur. For
ikke å snakke om når "breartausa"
(rakstar) med sin song i sommer-
kvelden "smakket det elskede hjem".

Høybåra - Høybår, n

Spørsmål 2. På heimjordene,
(enga heime) brüker man om
sommuren tildels "høybår" (den
som er begravet overfor) - til trans-
port av høy til løer fra tørtaplas-
sen enten høyet er tørtet på mark-
ten eller i heyer. I eldre tider
brükkte man også "sålertøking"
her i bygda; men denne er no-
så og si helt forsvunnet av bruk.

Høybåra er mest brükt på de
mindre gårder der man ikke
har best på gården om sommuren.

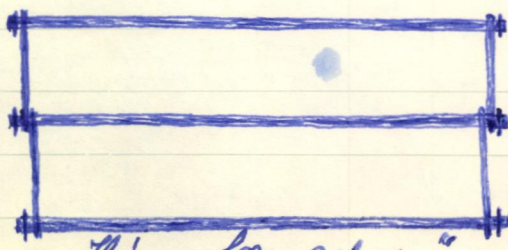
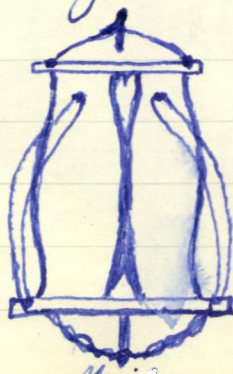
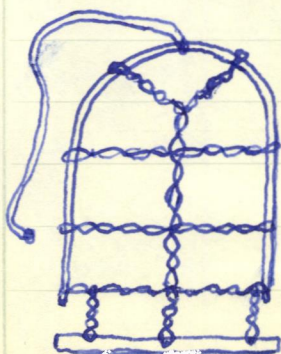
På fjellslätt brüker man fört til-
dels ved å ta det sammen "fjume"
med det "og bare det i fjumme" på
venstre skel til "stakken". Er
det langt stykke å transportere fört,
så kan høybåra også bli brükt
her. Til transport av høy i bratte
bakker brükas tildels også "høybår".

De brükas it fört under og over høyet
på "båra" og en mann trekker de
båra i den ene enden mellom bakken

mens den bakkerste enden av "båra" glider ned på bakken. På flat mark brukes "høybåra" på den måten at to mann bærer i hver sin ende av båra. På gårder hvor man har kull så brukes denne til å transportere høyt til bestemmestedet. I eldre tider brukte man slide også om sommeren til kjøring av høy og korn; men i den senere tid eller i de siste 10 årene har man tildels gått over til å bruke høyvagnar til dette.

Førefør det i punkt 1 gitt opplysninger om transport av fôr om vinteren, brukes enda på en del gårder ~~enda~~ den gamle metoden å bære høyt heim til gårds om vinteren fra løer som enda tildels brukes her i bygda, og som ligger spredt utover enda. Tildels brukes da "høy eller fôr boggier" eller på bygdesprog "fôr boggier" - høybøren, arbeidet av vidjer med et hampstang til å bære i.

Nedenfor et riss av høybøren. og ei meis som også blev brukt til å bære fôr med, samt høytang som bindes over høylasset.

"Høy-kengern"

Spørsmål 3. Høy kjøres som oftest heim fra løene om vinteren.

Til den slags kjøring brukes slede med en såkalt "førskrin" på sleden. Vistnok Jemtlands opprindelse. På et vinterlas regner man å kunne legge på fra 150 til 300 kg. høy. På slede om sommeren fra 100 til 200 kg.

Spørsmål 4. "Lauvogn" er den som no blir mest brukt eller darrisvogn med små hjul til å kjøre høy og korn om sommeren.

Denne har fire hjul og en lang flake med oppadstående grunder både fram og bak på flaken. Vogne kan være fra 3 til 7 m. lang. Slede kaldes bare slede uten hjul. I eldre tider bruktes også hjullsleder, med 2 små hjul bakerst på sleden. Alle sleder no fortia har som oftest jern under meiene. De gamle her i Pørtli var meget nøye med å strepe alt for sammen til sist, og dette brukes som oftest av folket også idag.

Spørsmålene 5 og 6. Disse spørsmål er heldigvis heldigvis besvart.

Den beste tid for å kjøre for heim fra fjellet er som oftest for jul.

Brøyting på veier til utmarker er enda ikke forekommet her.

Blir snøen for dyp brukes "kuger" på hestene. "Tryggan" på bygdespråk.